

Viðmerking:

Dómið: oljutilfeingið
 Vit tykjast nú so smátt fara inn í eina oljuvinnu við Føroyar. Við kunngerð nr. 96 frá 13. mai 1993 varð boðað frá, at løgtingið hevði góðkent avtalu millum dansku stjórnina og Føroya landsstýri um, at málsokið „ræveni í undirgrundini“ varð yvirtikið sum føroyskt sermál. Við hesum er ræveni í undirgrundini ikki verðið føroysk ognu, tí danska stjórnin hevur ikki átt tað frammanundan. Møgulig ræveni í føroysku undirgrundini eru hvørki skapt av føroyingum (tiansheldur donum). Hava tey eitt stórt virði enn rimuligur kostnaður at fáa tey upp úr undirgrundini, tilkemur hetta virði hvørki føroyingum ella donum at brúka eftir egnum tykki. Eitt slíkt møguligt eykavirði hevur umsitarnir av málsokinum skyldu til at goyma og lata retta eigarmaninum, tá hesin er funnin.

Skyldan hjá føroysku almennu umsitingini er at verja hetta møguliga eykavirði, so tað so óskert sum yvirhovur til ber verður varðveitt á sama hátt, sum skyldan hjá einum verja, sum selir ogn hjá ómyndingum, er at tryggja, at tað virði, sum ómyndingurin eigur eftir soluna, ikki er minni enn aðrenn. Føroyska almenna umsitingin skal herumframt tryggja, at tá ræveni verða loyvd tikin úr undirgrundini, skulu aðrar felagsognir o.a. ikki verða áverkadar í neivnerdugan mun og ta mót endurgjaldi ella endurbótan.

Tað verður nú í ramum alvara rott upp undir, at eitt møguligt eykavirði skal verða kravið min sum „royalty“, og at henda inntøka, sum skal falla í landskassan, skal verða nýt til at rinda skuld til danir aftur og til at gera føroyingar til eitt skatt-

afrelst land. Hetta hevur einki við hvort annað at gera, tí hvørki vit ella danir hava nakað moralskt krav upp á hetta eykavirði. Okkara skylda er, at møguligt ræveni í undirgrundini, sum rætt er at taka upp, verður fingið til holdar í so stórarí mógd, sum tað er lønsamt og ráðiligt, so virkið og trygt, sum hetta yvirhovur kann verða gjørt, og við øllum atlitum til hesa og aðrar felagsognir. Eru vit í Føroyum kappingartorrir í virkni v.m., hava vit sjálf-sagdan fyrimun at taka á okkum útvinnungina ella teir partar av henni, har vit eru kappingartorrir.

Men umframt at blanda verju av felagsognum saman við nýtslu av móguligum eykavirði, id ikki tilkemur okkum, hava vit latið oljularaðharranum ábyrgdina av verju av aðrari felagsogn, nevnliga umhvorum. Sjálfst um vit í avtalum við danir um yvirtøku av málsokinum hava viðurkent, at vit í umsitingini av málsokinum skulu verða ter aljóða avtalar og bindingar, sum ríkið er gingið undir, og tá helst eisini Habitat direktívið hjá ES, er lætt at myndast, at verja av felagsogn verður ikki so frammarliga, um móguligt er at tulka reglur.

Niðurstøða
 Frammanfyri er roynt at lýsa hugsanina hjá Garrett Hardin í greinini *Tragedy of the Commons*, og samleiðis er roynt at vísa á dømi hjá okkum sjálvum um henda lagnuleik.

Eins lítið og Garrett Hardin kemur við nakran loysn, lara og at roynt at gera hetta. Her eru ongir móguleikar fyri tekniskum loysnum, emans fyri reglum og lógum, sum vit øll mugu ganga undir ásannandi, at felagsognin er komin í trot og tí má verjast. Vit mugu eisini ásanna, at tað ber ikki til at lata úlvinn verja lambið, og

at tað tí er burturvið, at lata tað almenna rokja meira enn verjuna.

I landbúnaðarmálum kann spurningurin kanska loysast skjótt og brátt á sama hátt, sum flest onnur samfeløg hava gjørt tað fyrri öldum síðan, nevnliga at lata bøndrunum jórðina til ognar sum landbúnaðarjórð. Sleppa bøndur at nýta sína ogn upp á marknaðarbúskaparligan treytir, verða teir verjar av tí parti av felagsognini, sum teir sjálvir eiga, meðan tað almenna fær tíkið sær av tí yvriskipaðu verjuni av felagsognini. (At tað ikki hevur gingið heilt soleiðis í flestu londum rúndanum okkum, eitt nú í øllum ES-londum, kemst av, at londini fyrr høvdu ein trygdarpolitikk, sum tey ikki eru sloppin av við, nevnliga, at landið skuldi vera sjálvbjargið við landbúnaðarvorum. Heimlig framleiðsla av landbúnaðarvorum hevur verið varðmóti útlendskari framleiðslu, og idnaður og onnur framleiðsla hevur um landskassan gólið stuðul til bøndur og landbúnaðarframleiðslu. Úrlitið hevur verið ovurframleiðsla, trá-nýtsla av jórðini, ovurtatung og eitring av jórð og vatnræsum, dyrar landbúnaðarvorum o.s.fr. At sleppa burtur úr slíkum landbúnaðarpolitikki, id forkemur felagsognini, er framvegis stórsta trupulleikin hjá ES og øðrum londum.)

Trúliga er vegurinn, sum longu nevnt, at lata fiskimonnunum grunnarnar til ognar eisini frágasta loysn, tað er, at verja um **fiskivinnuna**. Her liggur tó ein einki uppskott, sum loysir vinnuna úr almennari stýring, tí hvørki fiskidagaskipanin ella kvotaskipan loysa trupulleikan við verju av felagsognini. Uttan mun til frælsi at selja, keypa og pantseta kvotur ella fiskidagar, fasthalda skipanir almennu

stýringina og politisku í-blendingina í vinnurakstur og produktivit.

Ein skipan, sum veruliga verjir felagsognina, má hava í sær, at vinnan gerst aktivur viðspælari í verjuni, og at leikluturin hjá vinnuni ikki verður avmarkaður til virkni at taka kendar partar av tilfeinginum úr felagsognini. Sum er, kemur í mesta lagi fjórðingurin* av tilfeinginum til holdar av veidu í dag. Ein skipan, sum eftir øllum at doma bert skal avmarka talið á teimum, sum kunnu taka henda fjórðinginum upp úr sjónum, so hesir kunnu varðveita eitt rimuligt livibreyð, samstundis sum fjórðingurin verður varðveittur ár um ár, er ikki ein nýting skipan. Meira má kunna fást burtur úr tilfeinginum.

Eg kann tí ikki annað enn halda upp á, at greinin hjá Garrett Hardin og hugsanin hjá honum og fleiri undan honum, sum hava viðgjørt sama lagnuleikin, hevur annaðhvort verið misskilt, ella hava bert partar av greinin hildnir nýtingur, tá tað snýr seg um fiskivinnuna. Í hvussu so er, er almenna uppblendingin og stýringin av vinnuni bert vörðin stórt til skaða fyri felagsognina, og herumframt til skaða fyri eina vinnu, sum í dag er ein størsta forðingin fyri búskaparligum vøkstri og trivnaði í Føroyum og fer framhaldandi at vera tað, verður spurningurin um verju av felagsognini ikki loystur.

Hvat kann henda í fiskivinnuni, um vit fáa loyst henda spurning, sæst kanska best av, hvat er hent í alivinnuni, og sjálvt her

restar í at fáa minkað um almennu stýringina.

Tað er ikki óv tilgiga at gera sær hugsanir um felagsogn og **oljuvinnu**. Í næstum skal løgtingið taka støðu til treytir fyrri fyrsta útbjóðingarfarmar, og í hesum sambandi tekur spurningurin um „royalty“ seg upp. Sum nevnt eiga Føroyar eins lítið og Danmark oljuna, og tí kunnu vit ikki krevja okkum „royalty“ av oljuni. Hin vegin kunnu vit ikki, loyva vit útvinnung av oljuni, lata oljuteløgum eitt móguligt eykavirði, sum oljan kann hava. Vit hava tá skyldu at krevja hetta eykavirði inn og goyma tað til retta eigaran. Hesið eigi er felagsognin, og ikki óvist verða avleiðingar í undirgrundini og jarðarskorpu á so djúpum vatni, sum vit ikki í dag duga at meta um, skulu endurbótast. Duga vit ikki at goyma eykavirði til slíka uppgávu, so kunnu vit sum tað minsta lata ST tað til verju av mannaættini.

Tórshavn 1. november 1999 Kjartan Kristiansen

Verður vanligu tytt til „Sorgar-leikurin um felagsognina“? Upprannaligi tydingurin av „tragedy“ gongur tó meira inni í lagnuleik, tí sum ikki stendur til at broyta Finsog Antigone leikinum hjá Sotokles vishi, hvat úrslitið av hennara gerðum máttu verða, hevur Garrett Hardin, id skrivað upprannaligu greinina við hesum henni, vilja sagt, at felagsognin hevur í kjoti borið eina undirgongd, sum ikki stendur til at broyta. Órðið felagsogn merkir í hesum samanhang meira ogn, sum einig eigur, men sum vit eru felags um at nýta eftir okkara egnatýkki. Munurin millum landsogn og felagsogn er eftir minum tykki ikki so stovur, at hann ger veruliga mun, tað er eitt av

pahaldnum í hesari grein.

Minnist til, at greinin er skrivað í 1968.
 Just hesum dagum er tað alment farið upp um 6 mia. fólk.
 Í løgtingsløg nr. 28 frá 10. mars 1994 verður í § 2 sagt: *„Livandi tilfeingið á føroysku landleiðinum og tes rættind, føroyska heimastærvið við samráðingum lúur rættið ella eftir aljóða rætti eigur altan fyri føroysku landleiðinum, eru ogn Føroya fólks. Við hesum hevur loyngið og landsstýrið — e er í praksis Fiskimálastýrið — sett seg sum umstara av livandi tilfeinginum, tí evsta fólkarettind umboð fólksins er loyngið. Samsvarenda grundlógir kann tað almenna taka privata ogn, ta almennvellet krevur tað, men einans mót fullum endurgjaldi.“* Tað, sum eg seti spurnarleikin við er, um almennvellet kravið hetta, og um ognin ikki var einis væl røkt, um hon la á privatum hondum. Skipanirnar, sum hava verið inntordar í sambandi við lating av fiskiloysum, hava í mongum ikki verið mann-særligar.

Fremdissvalg í Føerocemes fremtid. Akademet for Fremdissforskning er stadingurin í 1988 til byson emstakan í fiskivinnuni roknaður til 100.000 kr.

Í hesum sambandi kann verða spurt, hvør skal meta um kappingartorr, ta tað á avtalu millum stjórnina og Føroya landsstýri verður sagt: *„Regeringun har konstatert, at Føerocemes landsstýri er indstillet pa, til gavn for savel herocse som danske samfund- og erhvervsinteresser, forudsat konkurrenedygtigt er at anvende sækundskaft ind- endfor dansk forvaltning og forskning samt danske erhvervs virksomheder i den færoriske tvæstohudvinding.“*

Trárvnsla av vinnuskum slagri kann geva skjotar inntøkar, men minkar um soluvirðið á ognini.

Hetta tal man ikki vera ov høgt sett. Lat fiskifalir og bert tringurinn av sløgdam fiski (Vos) er virði á gomum, livur og ogen ikki tikið við, og vit vita, at utblaking av fiski, id ikki er beinleiðis soluvora ella partur av fiskiloyvi, er stovr.

Suðuroy, ein útoyggi, um er við at døyggja út

Sitandi samgonga, fólkafl.- tjóðveldisfl. og sjálfstýrisfl., sær út til at hava eina væl tilrætuladag vitan um, at fólkatalið skal minkast og at beina fyri øllum vinnulivi í Suðuroy. Fólkatalið var 5855 í 1989 og er nú 4982 og tað minskar fæmvegis

Fyri at nakar skal trivast á einari útoyggi, skulu umstøðurnar fyri fólk og vinnulivi vera noktandi og fyrsta treytin fyri hesum er, at sambandi til meginóki og útheimin er á einum sovorumum støði, at øll kunnu trivast.

Ferðaaftanin, sum kom í gildi 1. nov., er ein háðan imóti teimum fólku sum búgva í Suðuroy, hon visir greitt at einig politiskur vilji er til staðir, at betra umstøðurnar hjá fólk og vinnulivi í Suðuroy.

tosa um at hækka ferðaseðlaprísarnar, er at leggja stein ómaná byrðu, fyri fólk og vinnulivi á øllum útoyggi.

Politikarar tosa um nýggja ferju, sum pengar ikki eru avsettir til, illovgóllir sum eingir pengar eru til og so framvegis, hatta er bert lóttur fyri palleba og marsannu. Istaðin hjá hesar lóttur, skuldu politikararnir kravt, at pengar vóru avsettir til eitt noktandi túratál millum Suðuroy og meginókið og tað túratáli eigur at verða 2 turar um dagin

ella fleiri.
 Tá titteleikin millum Suðuroy og meginóki er komin uppá pláss, kunnu tit byrja at tosa um slag av ferjum, flúgviplass o.a.

Fordi politikurk imóti Suðuroy, visir eisini greitt, at tað sum er skriva í verandi samgonguskjali um suðuroyarfarleiðina er bert lóttur fyri at sísa ávisar samgongutingmenn.

Finnleif Gutesen, Tvøroyri

Suðuroyggjin og oljuvinnan

Nú id nógv hevur verið sagt og skrivað um eina føroyska oljuvinnu og hartil tað virkseml, sum hettar móguliga fer at geva uppi á landi, vil eg hervið geva til kennar, tað sum eg meini.

Tað er, at oljan sum móguliga finst í undirgrundini, finst her á tí okinum sum natúrliga skuldi høyr til Suðuroynna, tí man tað tykjast mongum suðringi loigið, at øll vinna í samband við oljuna skal fara framvið suðuroynni og norður á Sund ella inn í Eysturoynna, og er hettar nakað, id okur slettis ikki vilja ella kunnu góðtaka.

Um oljuhavnin skal vera á Sundi ella inni í eysturoynni, so haldi eg, at teir skulu byrja at bora á bankunum eystanfyri, id natúrliga skuldi høyr til teirra oki.

Okur krevja av Føroya Landsstýri, at tá id loyvin til at bora eftir olju í tí oki, sum natúrliga hoyra til okra oki verða útskrivað, verður tað tilskilað, at alt virkseml í samband við oljuvinnuna skal fara fram frá suðuroynni.

Eisini krevja okur at oljumálastýrið skal vera her í Suðuroynni og ikki í Tórshavn, har id tað er fleiri ferðir so dyrt at reka kontórvirkseml, okur siggja bara prisin á leiguni fyri høli.

Ein bygningur eigur at vera bygdur í Suðuroynni til at hús øllum virksemlinum, id hevur við oljuvinnuna at gera og skal olju-málastýrið eisini húsast har.

El haldi, at okur suðringar eiga at krevja, at alt virkseml í samband við eina móguliga oljuvinnu

skal fara fram frá Suðuroynni, og skuldi hettar verið í tráð við politikkin hjá Landsstýrinum um óksimening.

Tað má standa øllum politikkarunum greitt, at borin ikki skal setast í undirgrundina á okinum rúndanum suðuroynna, uttan at alt virkseml í hesum sambandi gongur út frá suðuroynni, annað kemur ikki uppá tal.

Suðuroyggjin er útjagari í oyggjasambólkinum Føroyar, havið rúndanum suðuroynna skal fyrst og fremst koma suðuroynni til góðar, annars er eisini valið at loysa frá restini av Føroyum, hettar hevði givið id suðuroynni ein tringur av føroysku grunninum at rátt yvir, og stutt er til Stóra Bretlands.

Svenning Borg, Vágur